

MINTE, AMINTA SI LITERATURA.

Nr. 4.

MERCURIU, 25. IANUARIE

1856.

ISTORIA DACIEI ANTICE.

De D. parochu si vice protopopu alu Becleanului Gavrile Popu séu Lászlo ca monumentu de Suvenir noiloru Presuli, ne sosi intr'o fascioá la mana. Ne lasandune in vreo recensiune a scrieriei acesteia o facem publicului cunoscuta prin publicarea unui paragrafu din ea, despre Dacia Aureliana dela invasiunea (nevalirea) Huniloru pana la cadera remnului romanu-bulgaru din Dacia Aureliana sub puterea lui Basiliu II. imperatului greciloru (in seculu alu 11).

Pe timpulu invasiunei Huniloru Dacia aureliana era sub imperiulu Romaniloru din Romania (Thracia), precumpanindu armele Huniloru in partide sfesiati, Valente imperatulu Romanu alu Orientului unei parti din Vest-Gothi a concesu a trece Dunarea in Dacia aureliana, si in Romania, dare sub legeture: ca ei se depune armele, si pentru securitate sesi deie pe sii sei de pemnu (zelogu), Vest-Gothii inse au trecutu Dunarea armati, si favorindule marii Daciei, si a Romaniei tracice s'au asiezatu in Dacia aureliana, si in Romania ne implindu conditiunea prescrise *), si retiinduse armele pentru securitate. A spasinduse Vest-Gothii acesti de catra ducii romani, inimati parte de legatura, ce era intre ii, si conationalistii loru din Dacia traiana, parte de starea cea rea a Romaniloru, acaroru putere era infirmata multu prin dimitera militariloru deprinsi in arme,**) prin monachismu, prin avaritia, prin coruptiunea moravuriloru, si a disciplinei militare, si prin certele Aria-

niloru, si catoliciloru, s'au resculatu asupra Romaniloru, si in societate cu Taifalii, si cu o parte din Ost-Gothi (carii fora voia Romaniloru au trecutu in Dacia Aureliana) ajutati si de Hunni au batutu pe Romani, si au cuprinsu Dacia Aureliana si Romania tracica, si le au tiinutu ca cum aru fi fostu acele locuri ale nascerei loru n). Vezindu acesta Grat'i anu imperatulu (dupa mortea lui Valente, care a cazutu in bataia cu Gothi, si cu Hunni) cum tiinu Gothi, adeca Vest-Gothii, Taifalii, si Ost-Gothii Dacia Aureliana, si Romania tracica spre reulu Romaniloru (caroru le amenintau inca Hunnii, si Alanii) au chiematu pe Theodosiu din Ispania in contra inimiciloru Romaniloru, o), acestu barbatu erou a batutu pe Gothi, amendoue Mesiele, si Dacia aureliana le a luat indereptu dela ei, cu Athanaricu rejele Vest-Gothiloru a facutu federatiune p), si la primitu in Dacia aureliana q).

Dupa mortea lui Theodosiu celu mare Dacia aureliana a remasu lui Arcadiu imperatului orientului r), care avendu lupte cu Honoriu imparatulu apusului fratele seu), pe Alaricu ducele Vest-Gothiloru, (carii amu au pusu pe Alaricu prefectu preste Illyricu si preste Dacia aureliana) s), la recunoscutu de prefectu Illyricului orientale, de care se tine si Dacia t).

Dupa ce Dacia aureliana a scapatu de Alaricu rejele Vest.Gothiloru, care a cuprinsu si Roma

*) Gibbons Gesch. des Röm. Weltr. tom. V. p. 272.
**) Zozomenu in Istoria eccl. livr. 6. c. 36, Socrate Istoria eccl. liv. 4.
n) Jornandu despre Geti p. 3061. Gatterers Weltgesch. p. 437. o) Kaspar Seuss despre Germani p. 435. Aurel. Victor. p) Confin. livr. II. d. I. p. 41. q) Gibbons Geschichte des Röm. Weltr. tom. V. p. 291. Remers, si Gatterers Weltgesch. r) Gibbons Gesch. tom. VI. p. 47. s) totu acestu tom. VI. p. 98. t) Remers Mith. Geschichte p. 171.

domnia lumei, Dacia aureliana a venită sub puterea Romanilor din Romania tracica, carii sub Marcianu împaratul au primit o parte din Hunni în Dacia ripana aureliana. Sub Senepe împaratul orientului Dacia aureliana a venită sub domnirea Ost-Gothilor, a caror remnă din Italia sau răsturnată prin Justinianu împaratul orientului, liberânduse Dacia aureliana de Ost-Gothi, iara a venită sub domnirea împăratilor constantinopolitani.

Sub Justinianu împaratul orientului, care pe linge Dacia aureliana avea o parte și din Dacia traiana u), luinduse dela Gepidi o parte din Dacia aureliane (Mesia prima), și denegindu-se tributul, Gepidii pe Romanii din Dacia iau dusu în servitute, și au facut prada prin imperiul romanu orientale v), Justinianu împaratul, ca să se interesească în contra Gepidilor, a primit pe Longobardi în Pannonia, și în Dacia aureliana, carii cu Avari, pe carii ia primitu Justinianu în Dacia, au răsturnat pe Gepidi cu totul.

Sub Heracliu împaratul orientului Servil au înprinsu o parte din Dacia aureliana adecă Mesia superiore, sub Constantinus Pogonatul Bulgarii alta parte adecă Mesia inferioare, acești în urire cu Romanii daciani au suudat în Dacia aureliana la montele Emului sau remnă romanu-bulgaricu, care sau extinsu și în Dacia traiana, franginduse Bulgaria, și Romanii Daci sau prin neunirea familiei rejesci, prin cerile cele religioare, și în urma prin armile Grecoilor constanținopolitani sau învinisu de catre Basiliu alu II. împaratul Grecoilor, cu aceasta ocazie Bulgaria, și Romanii invisi în Dacia aureliana au venită sub jugulu celu tiranu al Grecoilor, carii sau radicatu preste Romani în Romania (Thracia), și în Dacia aureliane x).

u) Noyella 11. a lui Justinianu. v) Procopiu despre băluț goticu lvr. 3.

x) După ce Basiliu alu II. a învinsu pe Bulgaria, pe Romanii daciani în dreptă fl. Dunării, și domnul Românilor din o parte și Daciei traiane a venită la Basiliu alu II. împaratul Grecoilor, și a primitu titlu de Patriciu. — Apasanduse forte Bulgaria, și Romanii Daciei ayreliane sub jugulu Grecoilor în sechii alu 12. în societate cu Romanii din Dacia trăjane sub conducerea a loru doi frați Petru, și Asen (carii ziceau, ce voia lui Domnezeu este, că Bulgaria și România se unesc jugulu Grecoilor) sau sculatu asupra Grecoilor, și betinduse cu mare înimoseje, pentru libertate, sau liberată de jugulu apesitoriu al Grecoilor și său restaurat

Acesta fasciora istorica, după cum se vede necompilata ei rezimata numai pe date din multiauctori merită să se cautata cu caldura incurajătoare, sau atâtă mai verăsu, cace auctoriul ei, ca paroch ocupat cu funcțiunile sale, face o sârba preotim satesci, ce se ocupă și cu literatură cea mai de lipsă pentru luminare, eara de alta parte, ca se potă vini în pusetiune astăi pune suptu tipariu și continuarea ei, precum și istoria universală prezentată pentru usarea tinerimei scolastice, pe care o are gata D. auctorn.

Acesta fasciora care poate servi și de manual pentru scolari se poate trage pe lunga 18 cr. m. c. său dela D. auctorn din Beteleanu per Csiesd Kereszty, sau dela D. Protopopu Ioan Negruțiu din Clusiu, pe semivelina.

РОМЪНІИ ДІН МАЧЕДОНІЯ.

порекліді

Когда-Влахи и Пиндари.*)

Ромънії дін Мачедонія єшт адцијі аще диг прінципате де Атпърата Азрелиац. Еї се звірьтати тързіс къ Болгарії ніи формаръ ператъ че

remnulu în Dacia traiana, și sau suudatul iare reji proprii, între carii e memoraveru Jeanitii, care sau unitu cu heresica Româi, cu carea sura uniti mai nainte și Simson, Petru, și Samuil rejii Bolmanilor, (vezi pe Assemanu în Calend. ecc. tom. 3 pe Pray in Patriarch. Ipekian); Susmanu, sub care remnulu din Dacia aureliana sau răsturnata prin Turci, pe carii peccatele grecoilor iau adusu în Europa, cu ocazia resturnarei Românilor daci sau din Dacia aureliane sub Susmanu, venire su puterea Turcului și Dragosu domnului Românilor misiani, asemenei și domnulu seu Bogdanulu (Românilor) din muntele Rhodope (vezi Pe Latornicu Chalcocond.) Resturnanduse domnia Românilor și a Bulgarilor în Dacia aureliane, Români din Dacia aureliane devenire la unu statu taro tristu, sub acerui jugu plingu pana aziži priia Macedonia, Thesalia, prin Bulgaria, și prin muntele Pindului, care su sub puterea lui Constantinus Dragosu tirziu după ce sau iuvinasu Susmanu (vezi pe Laquic Chalcocondyla p. 122, Nemzeti Tassal kodé de anno 1630. p. 310 Palma Ist. Ung.

*) Aceasta deosebie nu е за допъртъмит до кътърът вън Ромън дин прінципнате, каде зиžе към път визитат на Ромън дін Мачедонія, че за черкът редади деда о алъ персоанъ, каде за ждекатъ проход север на Ромън дін де не звоко, таи звое до чесе че привеште опиниите зор политиче.

вієдъл пъпъ до тімпъл лії Василе, дипъраталя
Орієнталі, пореклт Балгароктопъл.

Mai тързіс doi фраци Ромъні din таундї Емъл,
Петре ші Acan, санъраці къ бигл din ei прінесь о
валъ дела дипъраталя Ісаак Апчел, револтаръ
Ромъні ші Балгарії^{*)}). Ачесте амъндозе попоаре
дипрекъл вътвъръ не личетат по Гречі ші не
брънѣле Латині. Дар регатъл лор къзл дп ал 14
век съв савіеа вітегазлі Мэрат I світапла Ото-
шапілор.

Чеа тай лътбрітъ скіцъ деспре історіеа лор
че се афъл пъпъ астъзі до літва воастръ есте
ачеа а D. Когълпічевъ; дись пз пе дъ пічі о ре-
зюме деспре стареа де асгъзі а ачестор Ромъні.

Noi тіппрім аіче о скрісоаре din Macedonia,
заре пе фъ о реладіе деспре дънши, къ тоате къ
авторъ скрісоріи есте север до прівінда онінілор
політіче.

Длі чеі о реладіе дреантъ ші непъртіо-
тоаре деспре Ромънії din Macedonia, Епіръ, Ал-
баніса, Тесаліеа ші алте локріи пе зінде се афъл
рътчиці, къ квіріндере асвіра пъравтілор, ко-
нівітълі, літвей, ете

Штії віне къ ізвеси Ромънії жи цепере; дар
длі плаче тай штілт адевъръл. Асгфелів даќъ
хіл скріе дипъръл фелів непъртіогор лор, іа до
въгаре де сеацъ, къ зік адекърка ші тречі къ ве-
деряа до фаворъл адевърълкі.

Дипънду дела Монастір саг Вітоліа, оран-
дя оаре каре дипъргара de Салонік, жді коів зін-
въ чеа тай таре парте din ачесті Ромъні прі-
тескі едкадіе греческъ, ші адоптъл овічеізріле
ші дисьші опініле політіче але Гречілор. Тоді
негздігоріи ворвескъ гречешите. Дар фемеіле лор
съ ле дът налітатеа че аз, пічі зінде пе вор съ
жівде ачаетъ літвъ. Нзтамі еле тай дінп пілтре
ачеа непор сімітіментеле de падіоналітате. Даќъ
зічі зінде фемеі къ есте Балгаръ саг Грекъ, се
преде юсілтатъ: вънодї дись, din дипотрівъ,
се преда ваніокоріді даќъ ле зіні Ромъні. Кънд о
фемеіл фінадъ літвна греческъ, тревіе съ о
жівде къ фаскъ, ші чедедалте фемеі о крітікъ.

Чеа тай штілт негздігорі ші потасілі Ромъні
се дипъл да Віена, зінде ашеа зъ касе de комерц
дипре Macedonia ші ачеа капіталь, съв піже de
касе гречешти.

Ачесте ценор оаре пімік каре съ фіе уропріз,
партіклар лії, афъл de кътева лікврі, деспре

каре зом ворві. Тоді ачесті Кадо-Влахі се дип-
браќъ на външій de ла Бруеа; поартъ фес, авто-
рів ші цілбеса пе деаспра. Костітвіл фемеілор,
атът ачелор din класа de ціос кът ті ачелор во-
гате есте рідікъл. Еле поартъ въ фелів de рокіе.
каре ле дъ форма віні проаште дестоасе, къ тоате
къ патвра ле-ав дат таліе елегантъ ші форма
пльквате. Коіфбра лор пз есть тай фримоасе
декът вестмініл: поартъ пе кан о васта къ осе-
віте колорі, ам външт вініл десятната къ вътвъл
de ла Севастополі. Дар пічі одать п'ам авт кв-
раціл съ прівесь къ ларе амінте тоате скіцеде
ачестор коіфбрі візаре. Асгфелів съ пе дипър-
път ла рокіи. Песте рокіе поартъ въ фелів de
тівілкіе скрітъ дипълпітъ, пе каре о пітескі
Kondo-roni, ші о чіпгътоаре къ о кътъратъ фоарте
таре de ахр, de арцілт саг айт метал.

Едкадіеа че прітескі, поді лесе съ дипъ-
леді. Demne de стіть, віргюасе, каспіче, спіссе
жі фаміліев лор, диплома ка фемеіле Romei дип-
челе din тълт тімпъл але репълічей, се скішъ
къ тотвіл, кънд ле везі дип сочітате, за о адзіпаре
зінде тай алес с'ар зіла даме европиене. Ші а-
честа din прінчіпа спірітілі de а іміта пе Ев-
ропеі, пъкат че аз тоате попоареле къ претенціе-
ла чеса че, фъръ квілт, се дипделеа цівілісаціе
европеанъ. Еле дипъл до салон дреанте ка піште
солдаді рекрді, непътъл фача чеа тай тікъ-
шішкаре din кан, фъръ съ се диптоаркъ къ тол
кориці, кът факт ліпі; ачеста се дипъшіл,
коінд се салуте до дреанта ші до стъла ада-
пареа.

Еле пз штілт пічі съ чеіеаскъ, пічі съ скрі-
ші тоате конверсациіле лор се дипъл ші съ
сфірпескъ пріп „че тай фачі афенді?“ Adeces
съпітъ до старе се те диптреве даќъ стрътотіл
din торжжіт се афъл съпітотіл^{?)}“

Нзпіліе ла ачесті Ромъні се факт жа кін-
дрітъторіз:

Mireasca есте дъсь ла цінере пе кан ші дип-
содітъ de тай штілт фемеі тоате кълърі по-кан,
ші піргуңд тоате до тълпъ кътє о літвілор
апрінсь ші кълтъл din кълтек традас din гро-
чеште. Oamenii зіміеа зъ ачестъ прочесіе ка
вандъ de місікъ ділайлі. Кънд ацізілгъ ле локрі
зінде аз плекат, дозе фемеі вътвъле прітескі
тиреаса ла капіл съврії ціперелі; еле о кріль пе

^{*)} Ачеста пі се піре по сардем ад автора-
ші скрісорі

жаръ, пінді пе кан зп колак таре de пъне. Маї, же зръ ачест колак дп фрънде пе кан. Mireaca тревзіе съ аівъ капъл таре. Кънд mireaca джръ дп катера de пріміре, дп каре вървадіи пз се пріміске, пе кът тімп фемеіле се афъл аічі, а-твпчі і се фрънде колакъл пе кан.

Черемонія реїціюасъ а пандії се фаче днпъ овічеізя Гречілор, къ деосевіре въ Ромънії, днпъ жопліе. Длчепъ дндатъ съ скіпіе ші съ свфле, зікънд къ скіпъ не diabolus. Ачеаста се фаче дп тімп de зп патрапіз de оаръ. Гречі дп лок de a скіпіа, арпкъ орз diabolus. Пъпъ че віпе тімп de кълкаре, mireaca есте дндаторітъ съ стеа неконтеніт дп пічіоаре. Дп zioa пандії се пзпе пентра пшоташі о масъ таре, зnde месенії шъпълкъ къ шъпіле.

Ромънії din ачесте локврі пз ав dandvri але лор пропрії ка Ромънії din прінчіпате. Dandvriле лор сънт днпргштате dela Албанезі ші dela Българі. Фемеіле дъпдьіеск фоарте рап; пшмаі оашенілор есте ертать ачеастъ пътречере.

Къптечеле лор съпъ традвсе de ла Гречі, ші кіар ачесте пз съпъ таі пштероасе декът вроে зече сав дозъспрежече.

Кънд тоаре зп Ромън, тоді амічії ші къ-поштіцделе торгълві днквпцівръ трапъл ші пшптуз въ хохот, спзнд фіекаре пъреріле лві de ръз къ пште ворбетристе ці тъпгвітоаре.

Еать че скріз центръ Ромънії din Вітолія ші чеі din сателе вечіне къ ачест лок:

О таре парте din сателе din Мачедоніеа ші Тесаліеа съпг локвіте de Ромънії nomazi, din каре чеі таі твлі аз твліе камітъді прімітів; дар сънт гросієрі ші съльватічі. Еі пз квпоск алъ лішъ, декът алер. Блпі досъ ворбеска кътева гречепті. Чеі че локвіеск фъръ съ се стръмвте пріп сате ші пріп оране, аз касе фоарте тарі ші фръмоасе de пеатръ, къ дозе ші треі катврі, лв. кръ че контрастъ фоарте твлі къ персоана лор, къчі възънді чіпева, ар зіче къ съпътъ чершіторі. Мозілеле лор съпът пште софале de пъслъ, фъ-жъте de фемеіле лор, фоарте фрътос. Ачесте со- але авіе се днальдъ de чіпічі сав шасе деуете de ла пшшют дп със. Еі пз ав тесе вічі скавпе. Съпът вогаці таі тоді. Ар пштеа съ тръяскъ ка- пште центлемані, къ тоате ачесте се хръпескъ

пшмаі къ фасоле ші масліне. Стржнгъ вані ші тръяскъ дп шісеріе. Ар пштеа чіпева зіче къ adipit пентра фант пшоасе; днесъ еі пз даз пічіла сърачі, пічі лжкврі філантропіче пз факт къ капії лор. Къ тоате ачесте, с'ав възвт къдіва Ромънії вогаці, къ аз лъсат таре авере ла Гречіеа днпъ тоартеа лор.

Еі съпъ чеі таі твлі пшторі ші катърарі, вогъдіеа лор есте дп вітє сав дп касе.

(Ва зрта.)

САЛВТАРЕА ОСТАШІЛОР МОЛДОВЕИ Лпгліціеi Сале Прінцілві Григоріе A. Гіка ved. de авзя поз 1856.

Салвтареа даторітъ, таі прімеште-о датъ днкъ De la фрадії чеі de арте, каре патріеі сервеськъ; Апърареа дереі Тале, ші кредінда-ні адъпкъ, Azи din поз а поастре inimi ка съ'ді ждре со- гръвеськъ!

Те зрат о въп пшрінте, че din трон'ді de търіре, Прівіреzi пентра дрентате, пентра віпеле орі кві, Пентра фій дереі Тале, да-тай тоате спрежъртфіре; Славвлі, Тв сіграт-ai Doamne, війтівіа лві!

Те зрат къ-а поастре inimi, въпе Прінчіп-адорате! Тв пріп фант віртвоасе ла Ромънії Те поці фълі, Кам аі dat ла орфап зіле, аі dat съпъта лі- вертате

Блпі попъл, фър сперандъ че'п етерп пшреа а фі! De a glorieі брілавте фръптеа Та съ стрълческъ! Фант въпъ Те кондакъ дп ал Тъз тарпіз пе'пчетате; Съв а пашілор Ты кале, розіле съ днфлореаскъ, Звоаре пшмел'ді пе веакврі, de стеле днквпцрат!

Дар преквт пі фачі Тв тоате къ амор, къ въквріе, Симте дорвя постря повіл че пі арде 'пфлькърат; Аі о съпътъ хотъріре пентра драга Moldavie, Пентра-ал еі понор че Die соарта ці'з днкредіннат!

Штім поі въпвле Пшрінте остьшаска даторіе!

Съпъта поастре леѓътвръ кътъ патріе о штім

Аратъ-пе въпе Doamne кале чеа de вітежіе,

Кам ві аратъ ав ачеста разеле че ле прівіт!

Ем. Козвлескъ Кадет.

(Din Фойлет. „Gaz. de Moldavia“)

Редакторъ респозиторіз
ІАКОВ МОРЪШАНЬ.

Ediçіонеа ші тіперізлъ лві
ІОАНЕ ГОТТ.